

*Kako bi pozabil, kako bi iz misli pregnal,
kar biló je nekoč pojoči nebesni obok?
Gledal sem ptičje trebuščke, živote
španskih otrok.*

*II. Dovolj, Pariz! Niti koraka več v tvoje omamne nasade,
kjer čakal sem kdaj ter pričakal noči sem in boli.
Tudi vi tam doli, nikdar se ne vidimo več,
pojoči vrtovi Boboli!*

*Dovolj govorjenja o bratstvu, ki ni preneslo teže,
pravične ko dih in vroče ko dih...
Noč, ki prihajaš, knjigo za sabo zapri
in pusti me, da bom samotni in tih.*

*Dovolj, podli svet, mahalo borz in zlata!
In dasi te Kadmos ni mislil v svojih načrtih znanih,
vendar si iz zmajskih zobov, in sveta je besnost
potomcem Vsejanih.*

ČEŠKI OKTOBER

KAREL NOVÝ — O. BERKOPEC

Oblaki se penijo s tiste strani neba, kjer je Vltava, ki teče od Kamýka doli k Svatojanskim strugam po zapuščenih krajih, po nerodovitni peščini in med kulisami skalovja; beli oblaki, jadra neizmernih ladij. Koliko sanj in upov so mi te ladje peljale nekoč pred leti! Ne, danes me ne zanimajo, ne vidim niti beline niti zelenine sončnega oktobrskega dneva, čutim samo ničnost svojih korakov na trdi zemlji, ničnost poti.

Kakor sanja, kakor kruta sanja se ti zdi tvoje življenje. Kako si se tu znašel? Kod si hodil, preden si prišel sem?

Si ti, ki se je sedaj ustavil nad globeljo potoka? Ali je tvoj obraz, ki se zrcali v nemirnem ogledalu gladine?

Kakor da bi gledal tujega človeka, senco neznanca, trepetanje prividov. In vendar — to si ti!

Počasi in nerad se tega zavedaš in nerad se budiš v sedanjost.

Porjavelo listje jelševja, leskovja in brez pada v potok in na tolmun, tvori verižice in bizarne risbe.

Da, oktober 1938 je in zatekel si se k rodnim hostam, da bi se izognil grenkim pogledom znancev in rojakov. Toda gozdovi so te odganjali nazaj k človeškim bivališčem. Kje umiriš razburkane čute? S čim izbiješ gnev in bolečino radi nepravilnosti, ki je pokrila srce Evrope, tvojo domovino, tvoje ljudstvo. Samota med tihimi njivami in v gozdovih, ki

jih je jesen pomirila, je povzročala bolest prav tako kakor besede ljudi v kočah in hišicah.

Voda v globeli se počasi vrti z verižicami mrtvega listja.

Pod tolmunom pa urno teče potok in zvonklja ob skale, poje svojo prastaro pesem večnega gibanja. Temu naglemu gibanju se skoraj čudim: mar se ni življenje ustavilo? Teče in beži dalje. Hiti po venečem travniku in h gozdovom ravno tako kakor pred štiridesetimi leti, ko si zablodil semkaj na poti iz šole, ko si tu tiho stal in opazoval igro ribje drobnarije. Kakor pred desetletji hiti voda v svojem stoletnem koritu preko kamenja in korenin dreves in igra oblakov na oktobrsko zelenem in sinjem nebu tam v dalji nad bregovi Vltave je ista, skoro ista kakor nekoč. Kaj se je spremenilo?

Ne misli na sedanost, če moreš; ne misli na tista štiri desetletja, premišljuj o večnosti!

Kaj se je spremenilo in se še spremeni pred obličjem večnega časa?

O, slabotni človek, neznana senca na planetu, ki je zablodil v neskončno vesoljstvo!

Kakšno veljavo ima tu igra armad, premikanje meja?

Koliko teh valov je že prešlo preko obličja matere zemlje in se pomirilo in propadlo v puščah zgodovine?

Ne misli, majhna človeška stvarca, na sedanost!

Toda zopet vidim novo podobo Češke in Morave. Češkoslovaška republika, obrezan, okleščen lik. Z vseh strani je bil oglodan, toda — po kakšni miselni asociaciji prihajam na to pri pogledu na bežečo vodo? — njena hrbtenica je ostala nedotaknjena.

Že čestokrat v zgodovini so si prizadevali, da bi to hrbtenico presekali, izmaknili in skrivili. Ostala je. Če je že premoč mejo prevračala, prekoračevala in preplavljala, so se zastonj bojevali za hrbtenico, ko sami sebe nismo izdajali in izdali, ko sami sebe nismo podajali v plen.

Da, tako je; hrbtenico bomo obvarovali, če ostane v nas pošten junaški duh stare Češke in Morave, duh stare skupnosti. V času stiske in bede smo se po vsem svetu sklicavali in iskali, pomagali si med seboj in, ko je bila potreba, tudi umirali. Koliko grobov imamo po svetu! Kostni tistih zvestih še niso strohnele. Imen naših mrličev še ne krije pozaba. Še zdavnaj jih ni izpral dež s spomenikov. Armada mrtvih te drži, do nje imaš dolžnosti, tradicija te ima v rokah, češki človek, delaj karkoli že, nekaznovan se ji ne bi mogel izmakniti.

Neznatna senca na zemeljski grudi, iz mrtvih si močna! Pesnik, od diha živih si močan!

Kod si vse hodil, preden si prišel sem nazaj v rodni kraj?

Po vijugasti poti, po poti — nepoti in vendar edini, ki ti jo je usoda določila, da vnovič dospeš k spoznanju, da niso bolesti in prevare nikoli tako težke, da jih ne bi bilo mogoče prenesti, da niso nikoli tako hude, če veš, da jih ne prenašaš sam. Bridkost, trpljenje in žalost naroda, udarci na njegovo srce obujajo in krstijo tvoja početja, novo in močnejšo vero v nadaljnjo rast, globljo in čistejšo vero v novo bodočnost, ki pod tolmunu z verižicami in križci listja, padajočega z drevesa oktobrskega časa, teče bistro in nevzdržno dalje, dalje.